

Handlingsplan för hälsofrämjande och förebyggande arbete riktat till barn och unga i Täby kommun 2018- 2020

UTBILDNING

Inledning.....	3
Normkritiskt perspektiv.....	3
Fokusområden för att uppnå psykisk hälsa.....	4
Främja skolorvaron.....	4
Samverkan kring barn i behov av särskilt stöd.....	5
Meningsfull fritid.....	6
Suicidpreventivt arbete.....	6
Främja en drogfri skolmiljö.....	6
Ansvarsfördelning.....	7
Huvudmannanivå.....	7
Enhetsnivå.....	7
Mål, aktiviteter och indikatorer.....	8
Kommunövergripande mål.....	9
Andelen elever som tycker att livet är härligt ökar.....	9
Psykisk hälsa bland elever ökar.....	9
Andelen elever som är tobaksfria ökar.....	10
Elevers konsumtion av alkohol minskar.....	10
Elevers bruk av narkotika minskar.....	11
Verksamhetsgemensamma och verksamhetsspecifika mål.....	11
Skolorvaron ökar.....	11
Barn och unga erbjuds en meningsfull fritid.....	13

Inledning

Kommunstyrelsen fattade i december 2017 beslut om handlingsplan för hälsofrämjande och förebyggande arbete riktat till barn och unga i Täby (Dnr 2017/239-00). Handlingsplanen baseras huvudsakligen på resultatanalysen av Stockholmsenkäten, som genomförs inom länet vartannat år i grundskolans årskurs 9 och gymnasieskolans årskurs 2.

Kommungemensamma mål för det hälsofrämjande och förebyggande arbetet är:

- Andelen elever som tycker livet är härligt ökar
- Psykisk hälsa bland elever ökar
- Andelen elever som är tobaksfria ökar
- Elevers konsumtion av alkohol minskar
- Elevers bruk av narkotika minskar

Målen mäts genom stockholmsenkätens resultat för de olika områdena.

I planen har även vägts in följande dokument:

- Strategi och handlingsplan för ANDT-arbetet i Stockholms län 2017-2020.
- Drogförebyggande handlingsprogram för Täby kommun (dnr KS 154/2012-02).
- Stöd till riktade insatser inom området psykisk hälsa 2016-2020.

Handlingsplanen involverar flera olika verksamhetsområden och varje berörd verksamhetschef har fått i uppdrag att ta fram en verksamhetsspecifik handlingsplan med mål, indikatorer och aktiviteter för detta arbete. Handlingsplanen ska följas upp i samband med årsredovisningen.

Vid behov kan ytterligare mål, aktiviteter och indikatorer tillkomma.

Normkritiskt perspektiv

I arbetet med att ta fram en handlingsplan ska ett normkritiskt synsätt vara vägledande. Ett sådant synsätt innebär att samtliga lagstadgade diskrimineringsgrunder beaktas, synliggörs och reflekteras kring vid val av mål och arbetssätt. Normer är idéer, föreställningar, förväntningar om vad som är " normalt " eller det normala sättet att vara, se ut, leva, agera och tycka.

I stockholmsenkäten redovisas resultat endast uppdelat på pojkar och flickor vilket exkluderar individer som inte identifierar sig som pojke eller flicka. Utbildningsområdets fortsatta arbete på området ska ta sin utgångspunkt i samtliga diskrimineringsgrunder och analys av olika resultat ska nyanseras utifrån detsamma.

Analys av resultatet av stockholmsenkäten visar att flickor i större utsträckning än pojkar lider av psykisk ohälsa, stress och rädsla för att bli utsatt för våld. Studier visar att flickors och pojkars skilda genusidentiteter skapar olika förutsättningar, förväntningar och normer

relaterat till könsidentitet, vilket kan bidra till en sämre psykisk hälsa för flickor. Det finns samtidigt en högre acceptans för flickor jämfört med pojkar att uppmärksamma och beskriva sin ohälsa, vilket kan innebära ett större mörkertal avseende pojkars psykiska hälsa. Att använda våld, konsumera alkohol och bruka narkotika är i högre grad förknippat med en manlig könsnorm än en kvinnlig. Detta kan innebära att pojkar i lägre utsträckning skattar ett sådant beteende som problematiskt vilket innebär en riskfaktor.

Denna handlingsplan har en bred ansats och inriktar sig på det främjande och förebyggande arbetet i relation till psykisk hälsa och psykisk ohälsa. Världshälsoorganisation beskriver psykisk hälsa som ett tillstånd med mentalt välbefinnande där varje individ kan förverkliga de egna möjligheterna, kan klara av vanliga påfrestningar, kan arbeta produktivt och kan bidra till det samhälle hen lever i¹. Definitionen är alltså vidare än frånvaro av psykisk ohälsa.

Huvudmannen har med utgångspunkt i aktuell forskning och beprövad erfarenhet kring skyddsfaktorer valt att koncentrera arbetet till följande områden:

- Främja skolnärvaro
- Förebygga användning av alkohol, narkotika, droger och tobak
- Suicidpreventivt arbete
- Främja en meningsfull fritid

Utbildningsnämnderna samverkar med Socialnämnden och Kultur- och fritidsnämnden kring barn och ungas psykiska hälsa. Några aktiviteter är därför verksamhetsöverskridande.

I följande avsnitt görs en kortare redogörelse av respektive fokusområde och hur dessa relaterar till de fem kommunövergripande målen samt de verksamhetsspecifika målen.

Fokusområden för att uppnå psykisk hälsa

Främja skolnärvaro

Studier visar att elever som har olovlig frånvaro i högre grad har ett normbrytande beteende och fler riskfaktorer² jämfört med elever som inte har olovlig frånvaro. Risken är större att hamna i kriminalitet, i en problematisk skol- och familjesituation, i ett drog- och alkoholmissbruk och inte minst drabbas av psykisk ohälsa³.

Denna handlingsplan har en bredare ansats vad gäller skolfrånvaro. Då forskning visar att frånvaro (oavsett lovlig eller olovlig) ökar risken att drabbas av psykisk ohälsa är utgångspunkten att försöka minska all typ av skolfrånvaro och främja skolnärvaro.

Skolnärvaro är även grundläggande för att kunna tillgodogöra sig kunskap. Uppnådda kunskapsmål från grundskolan är i sin tur en viktig skyddsfaktor när det gäller missbruk, suicid, utanförskap och psykisk ohälsa.

---

¹ http://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/

² Omständighet som ökar risken för negativ utveckling

³ 50. Stockholm Stad. Risker med skolk. Stockholm : u.n., 2013.

Skolplikt gäller för de obligatoriska skolformerna grundskola och särskola. Med skolplikt följer också närvaroplikt där huvudregeln är att eleven ska vara närvarande under undervisningstid. Frånvaron kan vara ogiltig eller giltig.

Huvudmannen ansvarar för att främja närvaro, att förebygga frånvaro, att upptäcka frånvaro, att utreda frånvaro, att åtgärda frånvaro samt att rapportera betydande frånvaro till hemkommun eller skolkommun.

Samverkan kring barn i behov av särskilt stöd

Täbys samverkansgrupp har identifierat och kommit överens om att samverka kring fokusområdet *främjandet av skolnärvaro*. I gruppen ingår skola, socialtjänst, Barn- och ungdomspsykiatri, habilitering och Barnavårdscentralen. Ett samarbete för att främja skolnärvaro är inlett tillsammans med Socialtjänsten.

Samarbetet går bland annat ut på att delta i ett forsknings- och utvecklingsprogram tillsammans med några andra kommuner i länet.

Samarbetet kommer att bestå av medarbetare från utbildningsområdet och social omsorg vilka finns tillgängliga för rektorer att komplettera sitt lokala främjandearbete med. Funktionerna kan bidra med kartläggningar, analys, åtgärdsförslag, utvärdering och individuella planer för ökad skolnärvaro.

Sedan 2012 finns en överenskommelse avseende samverkan kring barn och elever i behov av särskilt stöd mellan Stockholms läns landsting och kommuner i Stockholms län, däribland Täby kommun. Överenskommelsen är ett led i att utveckla och stärka samverkansstrukturer, kommunens verksamheter och hälso- och sjukvården. Överenskommelsen innehåller nedskrivna samverkansstrukturer, tydliggörande av ansvar och roller och rutiner för det regionala och lokala arbetet.

Gymnasieskola

Det kommunala aktivitetsansvaret regleras i Skollagen och fastställer kommunens åtaganden gentemot ungdomar i åldern 16-20 år folkbokförda i kommunen. Detta innebär att huvudmannen behöver arbeta för att tillse att alla elever inom åldersspannet går i skola eller erbjuds lämpliga individuella insatser. Insatserna ska i första hand syfta till att motivera dem att påbörja eller återuppta en utbildning.

Skyldigheten innebär också att identifiera ungdomar under 20 år, som fullgjort sin skolplikt i grundskolan men inte fullföljer nationellt program i gymnasiet, gymnasiesärskolan eller motsvarande utbildning. Kommunen ska också löpande hålla sig informerad om de berörda ungdomarnas situation.

Samarbete tillsammans med kultur och fritid och mötesplatsen Esplanad är inlett med syfte att aktivera och motivera ungdomar som inte går i skolan.

Meningsfull fritid

Utbildningsområdet samarbetar med kultur och fritidsområdet kring den jämställda mötesplatsen Esplanad: Mötesplatsen tillhandhåller en bredd av kulturaktiviteter riktad till unga mellan 16 och 21 år. Forskning visar att unga som är med i någon fritidsaktivitet skattar sin hälsa bättre än de som inte deltar. En meningsfull fritid utgör också en av flera skyddsfaktorer i relation till alkohol-, tobak-, och narkotikaanvändning⁴

Mötesplatsens utformning beskrivs närmare i motsvarande handlingsplan för kultur och fritid.

Suicidpreventivt arbete

Psykisk ohälsa är en väldokumenterad bestämningsfaktor för suicid. Suicidstatistiken i riket går ner för alla målgrupper utom för unga vuxna 15–24 år där nivån är oförändrad. Det finns stora skillnader inom länet avseende hälsan utifrån socioekonomiska faktorer. Antalet unga kvinnor som vårdas på sjukhus på grund av suicidförsök eller självdestruktiva handlingar har ökat kraftigt sedan början av 1990-talet, enligt *Folkhälsorapporten 2009*⁵. Mörkertalet för suicidförsök är stort även om en siffra är att svår att fastställa. Det finns inte någon specifik mätning för Täby kommun men resultatet från Stockholmsenkäten visar att fler unga än tidigare mår dåligt.

Det suicidpreventiva arbetet i skolan kan delas in i aktiviteter som verkar för att förebygga självskaðebeteende och de aktiviteter som syftar till att förstärka positiva beteenden och attityder mellan skolelever och lärare.

Det suicidpreventiva arbetet riktat mot elever i Täbys skolor ska systematiseras. Avdelningen för skolservice och skolutveckling har i uppdrag att utforma en strukturerad modell för främjande av psykisk hälsa och förebyggande av suicid.

Främja en drogfri skolmiljö

Alkohol-, och narkotikabruk utgör riskfaktorer för att hamna i missbruk och därmed drabbas av psykisk ohälsa. Personer med ett missbruk eller beroende har visat sig löpa större risk för att drabbas av psykisk ohälsa och vice versa⁶.

Arbetet med att skapa en drogfri skolmiljö i Täbys skolor fortsätter med oförminskad styrka med särskilt fokus på att begränsa användningen av tobak. Vid misstanke om exempelvis innehav eller användande av narkotika följs särskild rutin. Rutinen inbegriper samarbete med socialtjänst och polis.

---

⁴ Socialstyrelsen. Nationella riktlinjer för vård vid depression och ångestsyndrom 2010: stöd för styrning och ledning. Stockholm: Socialstyrelsen; 2010.

⁵ (<http://ki.se/forskning/varfor-vill-unga-ta-sitt-liv>)

⁶ http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/89966/1/9789241506021_eng.pdf?ua=1

Kartläggning visar att vårdnadshavare behöver involveras i än större utsträckning i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. I det fortsatta arbetet ska varje kommunal enhet formulera arbetssätt i den lokala arbetsplanen som återrapporteras i respektive skolas kvalitetsredovisning.

Ansvarsfördelning

Huvudmannanivå

För att uppnå de mål som formulerats i handlingsplanen bedriver huvudmannen ett strategiskt och stöttande arbete gentemot skolorna. Detta sker framför allt genom:

- Tillgängligt lärande - pedagogisk strategi som huvudmannen tillsammans med enheterna löpande genomför, vidareutvecklar och följer upp.
- Ökad skolnärvaro – övergripande handlingsplan ska tas fram på central nivå som respektive enhet kan ha som stöd för utvecklande av skolans egen handlingsplan. Främjande av skolnärvaro sker också i samverkan med social omsorg.
- Suicidpreventivt arbete – Strukturerad modell ska tas fram.
- Drogförebyggande arbete – uppföljning av Täby kommuns alkohol-, narkotika-, och tobakspolicy.
- Meningsfull fritid – Strategisk planering och uppföljning.

Enhetsnivå

I relation till risk- och skyddsfaktorer arbetar varje enhet främjande, förebyggande och åtgärdande för att alla elever ska uppnå en god psykisk hälsa. Arbetet är fokuserat kring:

- Tillgängligt lärande – utgör en central del i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet och syftar till att ge alla barn och elever förutsättningar utifrån var och ens behov att lära i ett gemensamt sammanhang.
- Skolnärvaro – enheten bedriver ett främjande, förebyggande och åtgärdande arbete för att öka skolnärvaron.
- Drogförebyggande arbete – enheten utformar aktiviteter i den lokala arbetsplanen och återrapporterar resultatet i kvalitetsredovisningen.
- Likabehandlingsarbete – enheten bedriver löpande ett främjande, förebyggande, och åtgärdande arbete för att tillse att varje elev behandlas rättvist och lika i enlighet med gällande lagar, föreskrifter och författningar på området.
- Meningsfull fritid – ung fritid ansvarar för att driva, utveckla och ge förslag på förbättringar för Esplanad. Utbildningsområdet och kultur och fritid ska ta fram samverkansformer för det fortsatta arbetet.

Mål, aktiviteter och indikatorer

Nedan redovisas de fem kommunövergripande målen, två verksamhetsgemensamma mål samt aktiviteter och indikatorer för det fortsatta arbetet.

Kommunövergripande mål

- Andelen elever som tycker livet är härligt ökar
- Psykisk hälsa bland elever ökar
- Andelen elever som är tobaksfria ökar
- Elevers konsumtion av alkohol minskar
- Elevers bruk av narkotika minskar

Verksamhetsgemensamma mål

- Skolnärvaron ökar
- Barn och unga erbjuds meningsfull fritid

Målen och aktiviteterna ska följas upp som en del i den kommunövergripande målstyrningen. Det innebär för utbildningsområdet att varje enhet behöver följa upp de gemensamma enhetsmålen. Vissa aktiviteter är tydligt kopplade till ett specifikt mål medan andra är mer övergripande. Sannolikt är att vissa aktiviteter kan påverka flera mål och även samverka med andra aktiviteter.

Det långsiktiga målet för samtliga verksamheter med uppdrag att ta fram en handlingsplan är att hundra procent av alla elever ska uppleva att de har en god psykisk hälsa och för mål där ett lägre värde är bättre än ett högre är det långsiktiga målet att ingen elev ska exempelvis bruka droger. För att målen i denna handlingsplan (2018-2020) ska skapa motivation, engagemang och upplevas realistiska i termer av måluppfyllelse är indikatorsvärdena satta efter vad som bedöms vara möjligt att uppnå med befintliga resurser och inom den uppsatta tidsramen.

Med anledning av att verksamheterna vid tidpunkten för nästa omgång av Stockholmsenkäten (februari 2018) endast kommer att vara uppstartsfasen i det fortsatta arbetet används utfallet för 2016 som indikatorsvärden för 2018 för de kommunövergripande målen.

Kommunövergripande mål

Andelen elever som tycker att livet är härligt ökar

Indikator
Andelen elever som anger att de ganska ofta eller väldigt ofta tycker att det är riktigt härligt att leva.

Utgångsvärde 2016				Målvärde 2018				Målvärde 2020			
Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2	
Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka
70	58	66	61	70	58	66	61	75	75	75	75

Psykisk hälsa bland elever ökar

Indikator
Grad av god psykisk hälsa bland barn och ungdomar (index 0-100).

Utgångsvärde 2016				Målvärde 2018				Målvärde 2020			
Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2	
Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka
66	48	61	47	66	48	61	47	75	75	75	75

Aktivitet 1.	Utforma strukturerad modell för främjande av psykisk hälsa och förebygga suicid.		
Beskrivning	Elevhälsans förebyggande arbete tillsammans med aktuell forskning ska ligga till grund för de arbetssätt som tas fram.		
Start:	januari 2018	Klart: april 2018	
Ansvarig:	Avdelningen för skolservice och skolutveckling		

Aktivitet 2.	Utforma normkritiska arbetssätt.		
Beskrivning	Arbetssätten ska engagera rektorer, lärare och elever i att medvetandegöra om rådande normer. Arbetssätten ska ingå i det kontinuerliga värdegrundsarbetet och rutiner för löpande uppföljning ska utformas.		

Start:	Start: januari 2018	Klart: december 2018	
Ansvarig:	Avdelningen för skolservice och skolutveckling		

Andelen elever som är tobaksfria ökar

Indikator
Andelen elever som anger att de <i>inte</i> använder tobak (cigaretter eller snus) av samtliga (procent).

Utgångsvärde 2016				Målvärde 2018				Målvärde 2020			
Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2	
Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka
82	83	78	75	82	83	78	75	90	90	90	90

Aktivitet 1:	Implementera det hälsofrämjande och förebyggande arbetet i relation till alkohol, droger och tobak i det systematiska kvalitetsarbetet på varje enhet.		
Beskrivning	Arbetet ska planeras, rapporteras och följas upp enligt etablerat årshjul för det systematiska kvalitetsarbetet.		
Start:	februari 2018	Klart: februari 2018	
Ansvarig:	Barn- och grundskolechef och gymnasie- och vuxenutbildningschef		

Elevers konsumtion av alkohol minskar

Indikator
Andelen elever som anger att de minst storkonsumerar* alkohol en gång i månaden

Utgångsvärde 2016				Målvärde 2018				Målvärde 2020			
Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2	
Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka
17	16	35	31	18	16	35	31	10	10	20	20

*Storkonsumerar - konsumerar minst en gång i månaden alkohol motsvarande 18 cl sprit (en halv kvarting) eller en helflaska vin eller fyra stora flaskor stark cider/läsk eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl

Elevers bruk av narkotika minskar

Indikator
Andelen elever som anger att de använt narkotika under den senaste 4-veckorsperioden (procent).

Utgångsvärde 2016				Målvärde 2018				Målvärde 2020			
Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2	
Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka
3	2	9	4	3	2	9	4	0	0	0	0

Verksamhetsgemensamma och verksamhetsspecifika mål

Skolnärvaron ökar

Indikator
Andelen elever som har 100 procents skolnärvaro

Utgångsvärde 2017				Målvärde 2018				Målvärde 2020			
Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2		Årskurs 9		Årskurs 2	
Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka
91,4	91,7	88,8	91,3	95	95	95	95	97	97	97	97

Aktivitet 1:	Framtagande av stödmaterial för främjande av skolnärvaro.		
Beskrivning	Framtagande av stödmaterial för främjande av skolnärvaro med möjlighet till fördjupning och hänvisning till vetenskaplig grund.		
Start:	Maj 2017	Klart: januari 2018	
Ansvarig:	Avdelningen för skolservice och skolutveckling		

Aktivitet 2:	Varje skola tar fram ett underlag till sin lokala arbetsplan för att främja skolnärvaro.		
Beskrivning	I skolans lokala arbetsplan ska beskrivna arbetssätt för att främja skolnärvaro finnas.		
Start:	januari 2018	Klart: augusti 2018	
Ansvarig:	Rektor		

Aktivitet 3:	Ta fram arbetsformer för samverkansgruppen för ökad skolnärvaro.		
Beskrivning	Samverkansgruppen ska ta fram arbetsformer och rutiner för uppföljning.		
Start:	januari 2018	Klart: mars 2018	
Ansvarig:	Samverkansgrupp utbildning och social omsorg		

Aktivitet 4:	Inom ramen för samverkansgruppen genomföra seminarium kring skolnärvaro		
Beskrivning	Deltar gör funktioner från verksamheterna social omsorg, utbildning, habilitering, Barn- och ungdomspsykiatri, Barnvårdscentralen och syftet är att fördjupa kunskap om samt beskriva Täby kommuns riktade arbete för att främja skolnärvaro.		
Start:	februari 2018	Klart: februari 2018	
Ansvarig:	Avdelningen för skolservice och skolutveckling		

Barn och unga erbjuds meningsfull fritid

Indikator
Antalet unga mellan 16-21 år som besökt Esplanad under den senaste 4-veckorsperioden.

Målvärde 2018			Målvärde 2020		
16-21 år			16-21 år		
Pojke	Flicka	Annat	Pojke	Flicka	Annat
400	400	40	800	800	70

Aktivitet 1:	Framtagande av strategi för hur fler unga ska lockas att ta del av Esplanads verksamhet.		
Beskrivning	Kultur och fritid ska samverka med utbildningsområdet och skolorna för att nå så många av målgruppen som möjligt.		
Start:	januari 2018	Klart: april 2018	
Ansvarig:	Ung fritid i samarbete med utbildningsområdet		